

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЦИФРОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Мироненко Сергій Володимирович

канд. техн. наук, доцент, директор відокремленого структурного підрозділу
*Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж
Національного університету «Одеська політехніка», Україна*

Перезва Олена Володимирівна

спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, голова циклової комісії
інформаційних технологій відокремленого структурного підрозділу
*Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж
Національного університету «Одеська політехніка», Україна*

Велієва Маргарита Вагифівна

спеціаліст вищої категорії, відокремленого структурного підрозділу
*Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж
Національного університету «Одеська політехніка», Україна*

Непереривний та невпинний прогрес цифрових технологій як у світі, так й у нашій державі зокрема; ситуація в нашій країні, яка була спричинена світовою пандемією коронавірусного захворювання COVID-19, воєнний стан, який діє в Україні вже тривалий час, кардинально змінили звичайне ставлення учасників освітнього процесу до цифрових технологій. Нові вимоги суспільства потребують від сучасного українського викладача постійного вдосконалення його цифрових компетентностей. Для українського освітнього простору в даних умовах важливим залишається пошук ефективних засобів підвищення якості освіти та її інноваційного розвитку. Зазначені інноваційні зміни, в першу чергу, пов'язані із початком широкого використання технологій дистанційного навчання та розгортання систем управління дистанційним навчанням у вітчизняних закладах освіти та закладах фахової передвищої освіти зокрема.

На рівні держави зараз відбуваються значні зміни як на законодавчому рівні, так й на місцях: за допомогою консолідованих зусиль з боку Міністерства цифрової трансформації України, Міністерства освіти та науки України та експертів з НАПН у 2021 році була розроблена Концепція цифрових компетентностей [1], яка потім була перетворена в три документи: 1) Рамку цифрових компетентностей для підприємців; 2) Рамку цифрових компетентностей для держслужбовців; 3) Концептуально-референтну Рамку цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників (проект) [2].

Даний проєкт концептуально-референтної “Рамки цифрової компетентності педагогічного й науково-педагогічного працівника” було розроблено українськими експертами на виконання Розпорядження КМУ від 03.03.2021 № 67-р “Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей громадян України та затвердження плану заходів з її виконання” і, відповідно до положень Концепції розвитку педагогічної освіти, Закону України “Про освіту”, в ході реалізації програми Дія.Цифрова освіта Міністерства цифрової трансформації України.

Цифрова компетентність є ключовою компетентністю і цей термін включає в себе впевнене, критичне та відповідальне використання і взаємодію з цифровими

технологіями для навчання, роботи та участі у суспільному житті. Він охоплює такі поняття як комп'ютерна, інформаційна грамотність та медіаграмотність, комунікація та співпраця, створення цифрового контенту, безпека (включаючи захист персональних даних у цифровому середовищі та кібербезпеку), а також розв'язання різнопланових проблем і навчання впродовж життя у цифровому суспільстві.

Законом України "Про освіту" визнано інформаційно-цифрова компетентність як одну з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності [2].

Проблемами ефективного використання ІКТ в освітньому процесі займаються багато вітчизняних і зарубіжних науковців таких, як Н.В. Морзе, О.М. Спірін, Б. Гершунський, В. Безпалько, С. Гончаренко, В. Биков, С. Гончаренко, Р. Гуревич, М. Смульсон, О. Співаковський, Ю. Машбиць, Є. Полат, І. Роберт, С. Сисоєва та ін.

Цифрова компетентність педагогічного працівника – це складне динамічне цілісне інтегративне утворення особистості, яке є його багаторівневою професійноособистісною характеристикою в сфері цифрових технологій і досвіду їхнього використання, що обумовлене з одного боку потребами та вимогами цифрового суспільства, а з іншого появою цифрового освітнього простору, який змінює освітню (навчально-виховну) взаємодію всіх її учасників, характеризується широким залученням мережі Інтернет, цифрових систем зберігання та первинної систематизації даних, а також автоматизованих цифрових аналітичних систем (на основі нейромереж та штучного інтелекту), що дозволяє ефективніше здійснювати професійну діяльність та водночас вимагає (можливо - стимулює або потребує) постійного професійного саморозвитку [4].

Уже сьогодні у постійній самоосвіті в галузі цифрових технологій більшість вітчизняних педагогічних та науково-педагогічних працівників використовує в навчально-виховному процесі різноманітні хмарні сервіси для підготовки навчальних занять та власного самовдосконалення та модернізації.

Формати дистанційного навчання, роботи з великими аудиторіями і індивідуальними групами у віддаленому доступі дають змогу використовувати хмарні засоби як навчальні: викладач може вільно застосовувати їх не тільки під час занять, а й і поза освітнім процесом. Викладачі широко застосовують для проведення своїх занять Google ArtProject - інтерактивно-представлені популярні музеї світу, Google Docs - онлайновий офіс, Google Maps - набір карт, Google Sites - безкоштовний хостинг, який використовує вікі-технологію, Google Translate - перекладач, YouTube – відеохостинг та Google Диск, (вебінарні платформи для викладання онлайн) і опрацювання різноманітних даних хмарні сервіси MS Office 365 та Google Workspace for Education. Активно створюються й ведуться блоги, середовища, професійні та навчальні онлайн спільноти.

Протягом останніх років в Україні зроблені значні кроки до формування інформаційного освітнього середовища, зокрема, використання засобів хмаро орієнтованого освітнього середовища в навчальних закладах різного рівня та закладах післядипломної педагогічної освіти. Ці заходи поступово впроваджують на різних рівнях, іноді формально, з низкою обмежень, які здебільшого пов'язані з недостатньою мотивацією викладачів до використання ІКТ в освітньому процесі, браком необхідних для цього компетентностей, браком часу на виконання онлайн-проектів, неможливість якісного наповнення свого контенту та недостатнім рівнем своєї цифрової грамотності, або не сприянням адміністрації закладу освіти (недостатнім забезпечення засобами ІКТ, відсутністю високошвидкісного Інтернету, неготовністю колективу закладу освіти до створення інформаційного освітнього середовища тощо).

У цифровому середовищі педагогічна реальність суттєво ускладнюється. Викладач не тільки має освоїти нові професійні ролі, а й уміти працювати з новим «цифровим поколінням» здобувачів освіти.

Сьогодні викладач повинен організувати навчальний процес саме таким чином, щоб перетворити традиційне освітнє середовище на високотехнологічну, адаптовану сучасну систему, що відповідає вимогам інформаційного суспільства: викладач повинен вміти зацікавити здобувачів освіти, вмотивувати їх; застосовувати новітні цифрові засоби, створювати відповідне середовище для студентів, знати шляхи та способи безпечного поводження в мережі Інтернет, а також бути здатним захищати особисту інформацію в цифровому просторі. Тому зараз для викладача нагальною потребою є формування його цифрової компетентності та обізнаності з користування комп'ютерною технікою та комп'ютерними технологіями. Зараз знання, як ключовий показник якості освіти й кваліфікації працівника, вже не є визначальним фактором професійної підготовки сучасного викладача.

В ефективному застосуванні цифрових технологій у своїй професійній діяльності сучасний, творчий, конкурентоспроможний та успішний викладач зобов'язаний демонструвати стійкі навички використання інформаційно-цифрових технологій, критичного мислення, стратегічного планування та здатність оперативно відповідати вимогам та змінам потреб як суспільства, так й сучасної освіти. Крім базових цифрових компетентностей (підготовка текстових документів, порівняльних електронних таблиць, презентацій, тестів тощо), викладач повинен володіти інноваційними практиками для впровадження таких моделей навчання, як синхронне й асинхронне навчання, змішане навчання, адаптивне навчання, самостійно спрямоване навчання, дистанційне навчання, хмарне та мобільне навчання, перевернутий клас, віртуальний клас, система управління e-learning, система управління навчальним процесом, персоналізація, цифровий сторітеллінг тощо [6].

Освітня практика свідчить, що інноваційні тенденції в системі освіти в сучасних умовах використання технологій дистанційного навчання вимагають підготовки педагога нового типу, який здатний працювати за нових обставин й адекватно реагувати на постійно зростаючі вимоги цифрового суспільства. В умовах інноваційної освіти (і традиційної, і дистанційної, і змішаної форм освітнього процесу), викладач з наставника, ментора, носія знань перетворюється в ученого особливого типу, який є педагогом-експериментатором, теоретиком і практиком синхронної та асинхронної педагогічної взаємодії, керівником освітнього колективу (віртуального та реального), психологом-вихователем. Власне, все зазначене стосується поняття «тьютор», на наш погляд, новий вид педагогічної діяльності, який можна визначити як: «нова спеціалізація професійно-педагогічної діяльності викладача, що виникає і функціонально реалізується у принципово нових умовах організації освітнього процесу та створюються внаслідок використання нових інформаційно-комунікаційних (цифрових) освітніх технологій» [9].

Отже, ситуація в освіті, яка була спричинена пандемією COVID-19, а на сьогоднішній день і воєнним станом в Україні, коли багато здобувачів освіти вимушені були покинути країну, або не мали і на мають досі можливості відвідувати навчальні заклади, знаходячись безпосередньо в країні, спонукало до виникнення гострої потреби саме в форматі дистанційного навчання, його вдосконаленості та його адаптації з іншими базовими цифровими компетентностями.

Сьогодні кардинально змінилося консервативне ставлення до цифрових технологій в освітньому середовищі як у світі в цілому, так й в нашій країні зокрема. Відкрита освіта зараз принципово відрізняється від традиційної й більшою мірою відповідає цілям, завданням і змісту інформаційного суспільства [5, с. 41]. Її загальна модель передбачає: відкритість освіти у майбутньому; інтеграцію всіх способів

пізнання людиною світу; вільне користування інформаційними ресурсами; особисту спрямованість процесу навчання; розвиток інформаційної культури тощо. В учасників навчального середовища, завдяки його відкритості, є можливість самим здобувати потрібні дані/відомості, користуватися необмеженими інформаційними ресурсами та інформаційно-комунікаційними технологіями.

Цифрові технології суттєво розширюють не лише інформаційні ресурси, але роблять доступною та можливою роботу у різних культурних середовищах та просторах для кожного студента та викладача, дозволяють їм стати реальними учасниками значущих соціальних подій, безпосередньо спілкуватися з відомими представниками науки, культури, бізнесу, управління тощо; незрівнянно зростають масштаби та можливості участі у спільній творчій діяльності будь-якої людини, яка має доступ до сучасних цифрових технологій: простір освіти стає по-справжньому багатовимірним та відкритим, будь-хто може брати участь у творчій діяльності, пред'являти результати своєї творчості, вступаючи у взаємодію з спільнотами, що об'єднують людей з різних країн [10].

Зараз головними задачами перед освітянами є постійне професійне педагогічне зростання та безперервне вдосконалення своїх цифрових компетентностей та навичок; передовий педагогічний досвід викладачів повинен бути максимально направлений на забезпечення постійного пошуку нових методів навчання, освоєння цифрових технологій та повсякчасного впровадження їх у навчальному процесі та вихованні сучасної молоді, який буде сприяти підвищенню якості підготовки майбутніх кваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців.

Список використаних джерел:

1. Опис Рамки цифрових компетентностей громадян України. 2021. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifra-oprilyudnyue-ramku-tsifrovoi-kompetentnosti-dlya-gromadyan/%D0%9E%D0%A0%20%D0%A6%D0%9A.pdf.
2. Концептуально-референтна Рамка цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників (проект) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: https://osvita.dii.gov.ua/uploads/0/2629-frame_pedagogical.pdf.
3. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>.
4. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника (проект)— [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27905/1/digital%20comp%20teacher%20Morze.pdf>.
5. Олійник В. В. (2018). Роль та місце відкритої освіти в інформаційному суспільстві. Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент. Київ, 38-52.
6. Биков В. Ю. (2008). Моделі організаційних систем відкритої освіти. Київ, Україна: Атіка, 684.
7. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи (2019). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: <https://lib.iitta.gov.ua/7183717>.
8. Самко А.М. (2021). Цифрова компетентність педагогічного персоналу в системі післядипломної педагогічної освіти. Освітня аналітика України, 2 (13), 33-44.
9. Андрос М. Є. Тьютор в дистанційному навчанні: інформаційно-комунікаційний компонент підготовки. Virtus: Scientific Journal. 2021. No52. С. 56-60. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725760>.
10. Андрос М.Є. Формування інформаційно-цифрової компетентності викладача дистанційного (змішаного) навчання. Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти –доуніверситетська підготовка –заклад вищої освіти. 2021, 1(1), С. 49–54. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.15821>. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727563>.